

NAYA, JULIKU TARQI

Sutijaxa: Julio Tarqui. Aymar jaqitwa. K'illimi sapxituwa, janchijax ch'amakawa. Jichhaxa, jach'a markan jakta, janiw walt'asktti. Aka markanxa, mä chhichillankakitwa, janiw mawjankt'anjamakitti, alisnukupxituwa, janukasti naya payspaw alisnukustxa. May sipanxa, jupanakaw sapa kutix alisnukupxituxa. Janiw anqa takhinxä inak sarnaqañjamakitti. Kunawsatima, saraskt ukhaxa, janq'u tawaqunakax parlar'tasipxiwa. – Uñtakim khä jaqi – jan ist'iriw tukta. – Isip uñjam, warirawa, ñik'utapaki, ¡sillupaki! täta- sasaw sapxi. Misti waynanakax, isinakap thalart'asipxi, niyas när uñjasax q'añuchasipkasp ukhama. Ajanujaxay laq'ararapachaxa. K'umisir jaqinakawa, janiw uk imt'asipkiti. ¿Ch'amak janchixa uñjasati laq'ampi pantappachitu? ¡Ukhamachix ukaxa, jisa nayatwa, ñiq'itwa! Jupanakjama, taqpach jakir jaqjama; janiw uraq jiq'ikti, janiw tutukakti. Chiqansa... jupanakax yaqha kastapchixaya. “Jan uñch'ukistati, jan llawq'istati” ukhamapxiwa. Kunawsatim uñjapxit ukhax thithitipxiwa. Niyakis alaq sarnaqasis jupanakar sawkasirist ukhamawa. Ajanunakapaxay llint'qiwa, phiñasipxiwa. Ukatwa jani jach'a markar irnaqajawir sarañ munktti.

Thiyan nayax utjasta. Utajax uksankiwa, intitax suma k'ajanki ukjan qamasta, taqpach utanak tukurtxixa ukat khuriwjitankiw utajaxa. Sapüruw jach'a markar saraqta,

qullqix juk'akiw utji, walikpin sapak jakastxa,
janiw khirus uywañ utjikiti. Nayatat llakisiñajaxa,
närukiw uywasñajaxa. Taykajax jiwawayxiwa.

Awkijarux janiw uñt'askti. Janiw jila kullakaniktti. Taqik jarq'aqasta, sapañax nayatakikiwa. Pisinqasax maynimp sarnaqañax, pisin jakañarakikispawa. Janiw khirus uk nayax lurkirsti. Sapakiw jayp'usiskä; sapakiw jiwaskä. Uta luriritwa, uta utachiritwa. Utanak lurta, jach'anaka, ukhamarus jiwitanaka, uka walja qullqin jaqinakatakiw utachta. Nayax, ukampisa, ñiq'i aruwit lurt'at utan qamasta. Kunawsatim lawa patan sarnaqastxa, kunawsatim utanak lurasktxa lupin lupjata ukhaw ukham lup'iñanakax jutitu, nayan jan walt'ataxat lup'ista. Ukhamarus naya payspa jiskt'asirakta: “¿Kunats sinti utji mawk'anitakiki? ¿Kunats nayatakix wali juk'api, nayjamax sinti jaqirakis utjixä? Janiw jichhakamax yatxatktti. Jichhamaw jiskt'asiskakta...

¡Suma jaylliwina! “La Chola Flora” uksan jayllir'apxixa. Janiw uka umañ utxa uñt'kayatti. Masinakajawa, mayni ut luririnakawa, mä uru irpaxitu. Jichhaxa sapa viernesaw saraptxa. Ukawjanxa wali k'uchikitwa, janiw anqa thakhinakanjamakitti. Janis isijax warirakasp ukhamawa. Suma isinirists ukhamaw amuyatatxa.

Suma k'usaw utji, juk'amp sumaw kunawsatim “Tu orgullo” jaylliwix ist'ask ukhaxa. Uka jaylliwix nayankiwa, nayatakiwa. Uka jaylliwix nayatakix wali sumawa, kunalaykutixa k'ariwa, ukham nayarpach k'arintasis thuqhuña, jaylliñ munta. Nayax yattwa, janiw chiqakitti, uka jaylliwix qilqapax “janiw ancha lurksnatti, qhipata phuqhañax juk'ampiwa”. Janiw mä kutis uka jan wali lurapkitu jaqinakarux phuqhir uñjtti. Ukhamarus uka amuyu: taqikunaw sari juti, ukax janiw chiqakitti. Nayax irnaqäwijat sarta, jutta ukhamakitwa. Nayax aksat uksat ch'alla jaqukipta ¡ukakiwa! Uka jawlliwinx taqikunas k'ariwa, janiw kunas chiqakitti. Ukatwa nayatakix wali askixa. Kunawsatim akham masinakajar arxaytxa ukhaxa, jupanakax larusipxituwa. – antisas umantam Juliko- sasaw sapxitu. Nayax larusiraktaya, kamacharakisti... - ¡Jaquntañani! – sasay sistxa. Ukhama machantasipxta. ¡Umasax kunas laruñakiwa! mä sawkanaka, mä arunaka. Janiw khitis kamsapkitusa, ukanx janiw chhichhillankhas, ni laq'a jiq'is utjkitti. Taqiniw qhumantasipxta, taqiniw q'añu isiniptxta. Nayax jayllt'asirista, thuqht'asirista jan asxarasa. Chuymajax qhanatatiwa, khuyart'asiwa. Taqikunat armasta. Janiw kuna lup'iñas llakiñas utjkitti. Sarnaqaña, jakañ tukuyastta, janjamakiw amuyasktti.

ERNESTO FLORES MERUVIA